Invatatura despre Post in Biserica Ortodoxa

Invatatura despre Post in Biserica Ortodoxa

In teologia ortodoxa contemporana, problema postului se afla printre preocuparile ei de seama. Avand in vedere stadiul actual al discutiilor privitoare la aceasta tema, in cele ce urmeaza vom prezenta cateva aspecte ale acestei probleme, insistand mai ales asupra necesitatii respectarii postului bisericesc, ca porunca divina si practica traditionala a Bisericii, de care este legata atat structura anului bisericesc, cat si succesiunea sarbatorilor. De asemenea, postul este si un mijloc de desavarsire morala, dar si o cale de ajutorare a aproapelui din prisosul adunat prin renuntarea benevola ia consumarea indreptatita a bunurilor.

Intrucat despre felurile postului sau despre posturile de o zi ori de durata s-a scris detaliat si limpede iar parerile teologilor romani cu privire la readaptarea dispozitiilor care reglementeaza postul au fost prezentate pe larg, vom infatisa punctul de vedere ortodox care a devenit normativ in orientarea actuala referitoare la post. Sa vedem mai intai fundamentarea scripturistica si teologica a postului.

1. Marturii scripturistice

Postul, ca abtinere totala sau partiala de la anumite feluri de mancare, pe o perioada mai mica sau mai mare este o practica foarte veche. El este o porunca divina pe care o gasim formulata chiar de la inceputul creatiei cand Dumnezeu se adreseaza primului om zicandu-i : "Din toti pomii din rai sa mananci, iar din pomul cunostintei binelui si raului sa nu mananci, caci in ziua in care vei manca din el vei muri negresit" (Facerea 2, 16-17). Aceasta il indreptateste pe Sfantul Vasile cel Mare sa afirme ca "postul este de aceeasi varsta cu omenirea, pentru ca el a fost legalizat Paradis". Legea lui Moise, pe care acesta a primit-o in urma unui post de 40 de zile, reglementeaza in amanunt dispozitiile privitoare la post in Vechiul Testament, precizand mai ales timpul postirii. Astfel, este cunoscut postul din ziua curatirii sau ispasirii din ziua a zecea a lunii a saptea, cand sufletele trebuie smerite prin post (Levitic 16, 29 si 23, 32). La acestea s-au adaugat alte posturi generale in diverse luni (a patra, a cincea, a sasea si a zecea). Toate aceste posturi erau de cate o singura zi. Cu vremea, evreii au ajuns sa posteasca in fiecare luna cate o zi, iar cei mai zelosi (fariseii) cate doua zile pe saptamana, luni si joi (Luca 18, 12). Vechiul Testament mai aminteste si de posturi generale speciale, practicate si in diverse imprejurari triste din viata poporului evreu sau pentru inlaturarea unor pedepse divine (Judecatori 20, 26 ; Estera 4, 13; Ieremia 36, 9; Ioil 2, 12). De asemenea, in Vechiul Testament se practica si postul particular sau individual cum este cel al lui Moise de 40 de zile (Iesire 24, 28), al lui Daniil in Babilon, de trei saptamani (Daniel 10, 2-3), al regelui David (Psalmii 34, 13 si 18, 24), al proorocului Ilie (III Regi 19, 8) si al proorocitei Ana (Luca 2, 36-37). Atat posturile generale cat si cele particulare erau insotite de acte de pocainta, postul urmarind smerenia in fata lui Dumnezeu si diminuarea poftelor trupesti.

Mantuitorul Iisus Hristos a postit si El inainte de inceputul activitatii Sale publice. Dupa postul Sau de 40 de zile, in pustiu, El a inceput propovaduirea, aratand stransa corelatie in procesul de desavarsire morala (Matei 4, 1-21). El a invatat si pe ucenicii Sai cum sa posteasca, accentuand starea sufleteasca corespunzatoare acestui act care nu trebuie facut de forma (Matei 6, 16-18). De asemenea, El a aratat ca postul trebuie insotit de rugaciune, fiind un mijloc de lupta impotriva ispitelor diavolului (Matei 17, 21 ; Marcu 9, 20). De altfel, in multe locuri din Noul Testament, postul este recomandat ca mijloc de indreptare, de elevatie spirituala si de pocainta (Fapte, 2, 9 ; 13, 2 ; 14, 23).

Dupa exemplul Mantuitorului, postul a fost practicat si de Sfintii Apostoli mai ales inainte de a incepe lucrarea lor de propovaduire a Evangheliei. Si au postit si au invatat si pe ucenicii si urmasii lor sa practice postul unit cu rugaciunea (Fapte 13, 13; 14, 23; I Cor. 7, 5; II Cor. 6,5).

2. Marturii traditionale

Dupa perioada apostolica, literatura teologica a parintilor si scriitorilor bisericesti infatiseaza mentiuni numeroase cu privire la practicarea postului. Astfel, Didahia celor 12 Apostoii arata ca crestinii trebuie sa posteasca miercurea si vinerea, in amintirea evenimentelor triste din viata Mantuitorului : prinderea si rastignirea Sa pe cruce. Sfantul Clement Romanul, in a doua Epistola catre Corinteni, vorbind de legatura dintre rugaciune si post, arata ca "mai bun este postul decat rugaciunea". Incepand din epoca apostolica si post apostolica, postul de miercuri si de vineri, ca si cel al Pastelui, (Postul Mare) au devenit pentru crestini o institutie sfanta si venerabila. Astfel, canonul 69 apostolic accentueaza porunca postului pentru membrii Bisericii : "Daca vreun episcop sau presbiter, sau diacon, sau ipodiacon, sau citet, sau cantaret, nu posteste sfantul si marele post al Pastilor sau Miercurea sau Vinerea, sa se caterisească... iar daca va fi laic sa se afuriseasca".

Marturii despre post in aceasta perioada, gasim la parintii si scriitori bisericesti : Barnaba, Sf. Iustin Martirul si Filozoful, Sf. Policarp, Hernia (Pastorul), Clement Alexandrinul, iar din secolul al IV-lea marturiile sunt tot mai numeroase.

Cat priveste Postul Mare, acesta era respectat cu toata strictetea chiar de la inceput. Modul si timpul postirii insa, difereau : unii posteau complet zilnic, iar seara mancau, altii posteau mai multe zile in sir, ajungandu-se cu vremea pana la sase saptamani. Dupa secolul al IV-lea, Biserica a adoptat definitiv vechea practica, de origine antiohiana, a postului de sapte saptamani.

Celelalte posturi, respectate de Biserica Ortodoxa sunt de date mai noi, dar hotararile bisericesti privitoare la observarea lor nu fac altceva decat sa consfinteasca practici care erau de mult in uz, foarte bazate pe porunca divina a postului pastrata in Sfanta Scriptura. Astfel, Postul Craciunului este pomenit din secolele IV-V, iar sinodul local din Constantinopol (1166) nu face altceva decat sa uniformizeze durata acestui post, practicat de mult. Postul Sfintilor Apostoli este amintit de Constitutiile Apostolice (cartea a V-a, cap. 20). Postul Adormirii Maicii Domnului este cel mai nou dintre cele patru posturi de durata, originea lui fiind in legatura cu dezvoltarea cultului Maicii Domnului dupa secolul V. Intrucat la inceput, nici timpul din cursul anului, nici durata si nici felul postirii nu erau uniforme, data si durata postului au fost uniformizate in secolul XII, pentru intreaga Ortodoxie.

In jurul secolului IX, avem insemnari si cu privire la anumite posturi deosebite, cum este cel din ziua inaltarii Sfintei Cruci sau din ajunul Bobotezei.

Fixate definitiv de autoritatea bisericeasca, pe baza pomenirii Mantuitorului si a practicii indelungate a Bisericii, posturile au constituit o realitate vie in viata duhovniceasca a crestinilor. Aceasta practica a devenit obligatorie pentru orice bun crestin, asa cum arata

porunca a doua bisericeasca : "Sa tinem toate posturile de peste an", postul fiind socotit ca un mijloc de desavarsire morala si de mantuire. Cu vremea insa, o parte dintre crestini, incepand cu cei protestanti, au abandonat aceasta practica veche, iar in Biserica Romano-Catolica zilele de post s-au redus, usurandu-se si exigentele privitoare la felul postirii, spre deosebire de Biserica Ortodoxa care a ramas la practica ei traditionala.

3. Postul in zilele noastre

In vremea noastra, insa, respectarea posturilor a devenit o problema mai grea datorita noilor conditii de munca si de viata si transformarilor care au intervenit in viata societatii si in lume.

In aceasta situatie, duhovnicii trebuie sa faca uz de iconomie in aplicarea dispozitiilor, privitoare la post, care conditioneaza si primirea Sfintei impartasanii. De aceea, s-a nascut ideea adaptarii prescriptiilor bisericesti privitoare la postire, in functie de conditiile de viata, clima si zona geografica unde traiesc credinciosii. Asa se face ca, chiar de la prima Conferinta panortodoxa de la Rhodos (1961), care a stabilit lista problemelor de discutat la un viitor sinod panortodox, tema aceasta este prezenta cu urmatoarea formulare : Readaptarea dispozitiilor cu privire la posturile bisericesti la. necesitatile epocii contemporane. Apoi, pe lista temelor stabilite de a patra Conferinta panortodoxa de la Chambesy (8-16 iunie 1968), intre cele sase figureaza si tema noastra cu urmatoarea formulare: Readaptarea dispozitiilor bisericesti despre post, in conformitate cu cerintele epocii actuale. Ea a fost incredintata Bisericii Ortodoxe Sarbe, spre studiere si, pe baza studiului intocmit de aceasta, Comisia interortodoxa pregatitoare a Marelui Sinod Ortodox, din 1971, a elaborat un referat in care se propun unele adaptari sau mai precis unele prescurtari si indulciri in ceea ce priveste modul postirii, dand mai multa putere duhovnicilor de a dezlega postul. Intre aceste masuri mentionam : dezlegarea anumitor alimente, ca untdelemn si peste, in zilele de miercuri si vineri, afara de cele din timpul postului sau din zilele de ajunare ,- sa se posteasca numai prima si ultima saptamana din Postul Mare, iar in rest, sa se permita dezlegare la peste si untdelemn, cu exceptia zilelor de miercuri si vineri, Postul Craciunului sa fie redus la jumatate si sa se ingaduie dezlegarea la peste si untdelemn, in afara de ultimele cinci zile sau sa ramina postul in intregime, facandu-se dezlegare in toate zilele cu exceptia primelor si ultimelor zile ; Postul Sfintilor Apostoli sa fie de opt zile si sa se permita dezlegarea in toate zilele cu exceptia zilelor de miercuri si vineri, iar cel al Adormirii Maicii Domnului sa ramana intreg, ingaduindu-se aceeasi dezlegare, cu exceptia zilelor de miercuri si vineri.

Referatul acesta, impreuna cu cele ale celorlalte teme, a capatat o forma aproape definitiva si a fost trimis Bisericilor Ortodoxe spre evaluare.

Discutarea in continuare a temelor pentru Marele Sinod Ortodox si diversele propuneri survenite pe parcurs, n-au inlaturat insa tema postului ; ea a ramas in picioare pe agenda de lucru. Prima Conferinta presinodala, din 1976, care a fixat definitiv lista celor zece teme de discutat la viitorul Mare Sinod al Bisericii Ortodoxe, problema postului a fost mentinuta cu aceeasi formulare. Ea a fost incredintata spre studiere Bisericilor : Antiohiei, Serbiei, Bulgariei, Ciprului, Greciei si Poloniei.

Cea de a doua Conferinta presinodala, intrunita in septembrie 1982, a dezbatut intre cele trei teme stabilite dinainte si pe cea a postului. Dupa discutiile si dezbaterile care au avut loc pe comisii s-au prezentat plenului Conferintei argumentele cuprinse in pozitia Bisericii Ortodoxe Romane pentru pastrarea neschimbata a postului. Postul este o lege dumnezeiasca si este legat de pocainta, el este o randuiala sfanta care asigura stapanirea duhului asupra patimilor trupesti. Postul este o jertfa liber consimtita de, credincios pentru progresul sau duhovnicesc ; este o negare de buna voie a tot ceea ce inrobeste sufletul; el este mijloc de supunere, intarire a vointei, este cea mai mare contributie a omului pe calea sfintirii lui. De

asemenea, este un mijloc de binefacere sociala. El are o importanta deosebita in anul liturgic, pentru pregatirea sarbatorilor, in privinta aplicarii iconomiei, privitor la post, se lasa la aprecierea Bisericilor locale, a episcopului locului si a imputernicitului acestuia, duhovnicul.

In concluzie, tema a fost amanata pentru a fi dezbatuta la o alta Conferinta presinodala pregatitoare pe motivul ca pregatirea facuta pana in prezent este insuficienta pentru ca Ortodoxia sa se poata exprima in unanimitate, Bisericile Ortodoxe urmand sa trimita observatiile lor in legatura cu acest punct, evitandu-se astfel luarea unei hotarari pripite si lasand Bisericilor Ortodoxe locale posibilitatea de a pregati pe credincios, in spiritul adevaratei traditii, pentru aceasta schimbare. Conferinta a doua presinodala a hotarat ca practica existenta sa ramana in vigoare pana cand Sfantul si Marele Sinod va examina problema pe baza propunerilor unei Conferinte panortodoxe presinodale insarcinata cu istudierea acestei probleme.

4. Punctul de vedere ortodox referitor la post

Acesta este stadiul in care ne aflam in momentul de fata, in legatura cu tema postului. Precum vedem, punctul de vedere al Bisericii Ortodoxe Romane, insusit si de celelalte Biserici Ortodoxe surori, este acela ca postul este o institutie sfanta a Bisericii la care nu putem si nu trebuie sa renuntam cu atata usurinta, schimband, adoptand si micsorand prescriptiile canonice, referitoare la el. Acest punct de vedere se intemeiaza pe insemnatatea pe care postul o are in viata credinciosilor si a Bisericii. El este si ramane un mijloc de mantuire si de desavarsire morala. Postul potoleste poftele trupesti si tine aprinsa flacara castitatii, deprinde si intareste vointa, facand-o sa domine lacomia pantecelui, socotita ca inceputul tuturor pacatelor : betia, lenea, desfranarea, furtul, inselaciunea, avaritia, invidia. Pentru ca, asa cum subliniaza unii Sfinti Parinti, "hrana trebuie data trupului nu pentru satisfacerea placerii, ci spre satisfacerea slabiciunii", caci "cei care se impartasesc din mancari din alte pricini, se vor osandi ca cei care s-au dedat desfatarii". Sau, asa cum spune si cunoscutul dicton "nu traim ca sa mancam, ci mancam ca sa traim".

Postul este un mijloc de elevatie sufleteasca, de dominare a sufletului asupra patimilor trupesti. Postul il debaraseaza si-l usureaza pe crestin de toate ispitele, de balastul si povara uneltirilor celui viclean care aduc "intunecare gandurilor si tulburare cugetelor". El este o jertfa bineplacuta lui Dumnezeu sau, cu alte cuvinte, un act de cult, este un act de pocainta pentru pacatele savarsite si un exercitiu care pune inceput virtutilor de tot felul. Pentru crestinul ortodox, postul este conditie pentru dobandirea sfinteniei. In conceptia ortodoxa intre post si sfintenie exista o corelatie stransa. Ea este exprimata si in felul in care reprezentam pe sfinti in iconografie unde ei apar totdeauna cu chipurile slabe, subtiate si transfigurate, datorita postului. Postul este o caracteristica prin excelenta a Ortodoxiei si o amprenta a crestinismului ortodox, in mentalitatea ortodoxa populara cel care nu posteste este considerat spurcat si pagan.

Se intelege, insa, de la sine ca postul, ca abtinere de la mancare, bautura si pofte trupesti, nu este singurul mijloc de desavarsire si cea mai importanta datorie crestineasca. Postul trupesc trebuie dublat negresit de cel sufletesc, de rugaciune, de milostenie si de orice fapta de caritate. Numai asa el este un post deplin. Din acest punct de vedere, putem spune ca postul are o importanta sociala, constituind un mijloc si o forta de progres, de intrajutorare. Sub aceasta forma el este strans legat de o alta virtute si anume de cumpatare, care cere omului sa foloseasca din bunurile pe care Dumnezeu i le da, numai atat cat ii trebuie. Prin intrebuintarea rationala si echilibrata a bunurilor materiale, prin renuntarea de buna voie la consumarea indreptatita a lor, crestinul poate oferi si celui care nu are posibilitatea de intretinere si de existenta.

Pentru Biserica Ortodoxa postul are insa o mare importanta in ceea ce priveste anul liturgic sau bisericesc, fiind legat strans de marile sarbatori crestine. Nu putem sa concepem invierea (Pastele), Craciunul (Nasterea Domnului), Adormirea Maicii Domnului sau sarbatoarea Sfintilor Apostoli Petru si Pavel fara post. Insemnatatea acestor mari sarbatori crestine, ca si a altora cum sunt : Inaltarea Sfintei Cruci, Taierea capului Sfantului Ioan Botezatorul sau Boboteaza, nu poate fi sesizata si apreciata fara postul care le precede sau cu care se praznuiesc. Bucuria acestor sarbatori, cu rol central in viata credinciosilor, nu ar putea fi gustata din plin fara post. Asa cum, la capatul unui urcus anevoios pe un munte, ne apare frumusetea incantatoare a panoramei vailor si imprejurimilor, la fel apar bucuriile marilor praznice bisericesti dupa perioadele de urcus duhovnicesc ale posturilor. A desfiinta, a diminua sau a nu da importanta acestor posturi inseamna a nu socoti sarbatorile insele, de care sunt legate, inseamna a strica un echilibru deja stabilit intre post si sarbatoare. La acestea se adauga si faptul ca de posturi sunt legate unele randuieli specifice de cult inserate in cartile de ritual intrebuintate in aceste perioade, ceea ce ar presupune si o modificare sau o adaptare a lor.

Mai mult chiar, in viata crestinilor ortodocsi posturile care preced marile sarbatori au o importanta cu totul deosebita pentru ca de ele este legat unul din actele centrale pe care ei le indeplinesc in biserica, si anume impartasirea cu Sfantul Trup si Sange al Domnului, Taina cea mai importanta prin care noi primim pe insusi Mantuitorul Hristos in fiinta noastra. Pentru crestinul ortodox nu se poate concepe impartasire fara post. Respectarea postului este o conditie esentiala pentru impartasirea cu vrednicie. Ea este si o obligatie prescrisa de porunca a patra bisericeasca prin care ni se cere "sa ne spovedim si sa ne cuminecam in fiecare din cele patru posturi mari de peste an, ori daca nu putem, cel putin o data pe an, in postul Sfintelor Pasti". Nu ne putem impartasi decat cu respectarea acestor posturi. Post, pocainta, impartasire sunt trei acte care se intregesc si se conditioneaza reciproc.

Iata de ce Biserica Ortodoxa ramane credincioasa randuielilor ei traditionale privitoare la post, acordandu-i acestuia importanta cuvenita in viata credinciosilor. Nu se poate si nu trebuie sacrificata sau atinsa o institutie bimilenara a Bisericii pentru motivul ca numarul postitorilor s-a imputinat. A incerca si a opera o reforma a randuielilor privitoare la post inseamna a schimba una din institutiile si practicile care confera Ortodoxiei o nota specifica. Asa cum randuielile si formele de cult, care exprima dogma sau adevarurile de credinta, nu pot isi nu trebuie schimbate, la fel nu pot si nu trebuie schimbate nici cele privitoare la post. Ele fac parte din tezaurul traditional milenar al Bisericii, care isi justifica si locul si importanta.

In concluzie, prescriptiile bisericesti privitoare la post trebuie pastrate asa cum sunt ele, fara sa se introduca in ele vreo modificare. Pentru cazurile in care crestinii nu pot sa respecte aceste prescriptii, pe motiv de boala sau datorita unor conditii deosebite de clima, imposibilitatii procurarii alimentelor de post sau contextului social, in care traiesc si muncesc, sa se lase la latitudinea Bisericilor Ortodoxe locale sa stabileasca limitele si modul aplicarii iconomiei cu care ierarhii si preotii duhovnici trebuie sa lucreze in situatiile speciale, generale sau particulare, pentru ca institutia postului sa ramina cu importanta pe care a avut-o intotdeauna in viata Bisericii.

Pr. Prof. Dr. Nicolae D. NECULA